

Marjo Nieminen

Korkeakouluopiskelijoiden elämä ja opintososiaaliset kysymykset SYL:n lyhytelokuvan representoimana vuonna 1953

Johdanto

Artikkelissa tarkastellaan Suomen Ylioppilaskuntien Liiton tilaaman lyhytelokuvan, *"Isänmaan Toivon Kultainen Kirja"* (1953), näkökulmasta korkeakouluopiskelijoiden elämää ja opintososiaalisia kysymyksiä 1950-luvun alussa. Elokuvan valmistumisen aikoihin, lukuvuonna 1952–53 Suomessa oli neljätoista korkeakoulua, joissa opiskeli lähes 15.000 opiskelijaa (STV 1954, 305). Opiskelijoista miehiä oli hieman yli yhdeksäntuhatta ja naisia hieman vajaa kuusituhatta (STV 1954, 305). Artikkelissa pohditaan, millä tavoin lyhytelokuva käsitteli ja representoi opintososiaalisia kysymyksiä ja miten elokuva asettui osaksi SYL:n 1950-luvun alun toimintaa ja dokumenttielokuvien lajityyppiä.

Artikkeli avaa näkökulman lyhytelokuvaan visuaalisina lähteinä ja paikantaa yhtäältä lyhytfilmin dokumenttielokuvien historiaan ja toisaalta tuo näkyviin aineiston erilaiset analyysitasot. Esimerkiksi Inés Dussel (2013) on huomauttanut, ettei

visuaalista aineistoa pidä tulkita pelkkänä primaariaineistona, vaan samalla on otettava huomioon sen monitahoinen luonne, jossa yhdistyvät erilaiset teknologiat tai visuaaliset genret sekä tuotannon ja vastaanoton kontekstit (ks. myös Dussel & Priem 2017; Fendler 2017).

Vaikka lyhytelokuvan analyysi keskittyy korkeakouluopiskelijoiden opintososiaalisiin kysymyksiin kontekstoiden ne 1950-luvun alun korkeakoulujärjestelmän ja SYL:n historiaan, on elokuvan representaatioiden analyysissä hyödynnetty myös käsitteitä fyysinen, sosiaalinen ja kulttuurinen tila (käsitteistä ks. esim. Cook & Hemming 2011; Sillanpää 2017; Nieminen & Vuorio-Lehti 2003). Kun fyysinen tila paikantuu konkreettiseen ja materiaalliseen, viittaa sosiaalinen tila puolestaan sosiaalisiin tilanteisiin, käytänteisiin ja vuorovaikutukseen. Kulttuurinen tila tulee näkyväksi ja rakentuu käsitteissä, representaatioissa, symboleissa ja ideologioissa ja se on kiinteästi yhteydessä fyysiseen ja sosiaaliseen tilaan. (Cook & Hemming 2011; Sillanpää 2017; Nieminen & Vuorio-Lehti 2003.) Käsitteiden avulla pyritään avartamaan analyysiä ja tarkastelemaan, millaisiin fyysisiin tiloihin lyhytelokuvan representaatiot paikantuivat ja millaisia sosiaalisia ja kulttuurisia tiloja elokuvassa luotiin.

Lyhytelokuva aineistona

Lyhytelokuvan tilaaja oli Suomen Ylioppilaskuntien Liitto, joka oli perustettu vuonna 1921 Suomen Ylioppilaskunnan (myöhemmin Helsingin Yliopiston Ylioppilaskunta, HYY) ja Åbo Akademis Studentkårenin yhteistyöjärjestöksi. Liiton synnyn taustalla oli itsenäistymisen jälkeisen ajan tarve luoda kansainvälisiä suhteita, mikä suomalaisten ylioppilaiden kohdalla merkitsi toivot-

ta päästä jäseneksi kansainväliseen opiskelijajärjestöön CIE:iin (Confederation Internationale des Étudiants). (Harmo 1971, 10–11.) Laura Kolbe (1993) on todennut, että SYL oli pitkälle 1950-luvulle HYI:n työrukkana, jonka politiikka oli HYI-ve-toista ja jonka aloitteet tulivat HYI:lta (Kolbe 1993, 8). Helsingin Yliopiston Ylioppilaskunnan vahva ote johtui SYL:n organisaatiorakenteesta, jonka seurauksena helsinkiläisillä yliopisto-opiskelijoilla oli määrällinen enemmistö liiton päättävissä elimissä (Harmo 1971, 126–128; Kolbe 1993, 8). 1950-luvun alussa SYL:n toiminta painottui kansainvälisyyden lisäksi opiskelijoiden opintososiaaliisiin kysymyksiin ja sitä kautta ylioppilaspolitiikkaan (Harmo 1971, 133–134; Kolbe 1993, 217–254; Ketonen 2001, 69, 379–380).

Lyhytelokuva *”Isänmaan Toivon Kultainen Kirja”* valmistui vuonna 1953, ajanjaksona (1933–1964) jolloin lyhytelokuvien tuotanto oli runsasta niille myönnettyjen veronalennusten vuoksi (Uusitalo 1978, 388). Lyhytelokuvia esitettiin elokuvateattereissa ennen varsinaista pääelokuva, jonka pääsylippuveroa sai alentaa viisi prosenttia, jos esitykseen sisältyi ”vähintään 200 metrin mittainen, Suomessa valmistettu täydefilmi, joka on katsottava tiede-, opetus-, tai taidefilmiksi tai kuvaa maan elinkeinoelämää”. 200 metrin mittainen elokuva tarkoitti käytännössä noin seitsemän minuutin pituista elokuvaa. Lyhytelokuvia suosiva verolainsäädäntö teki niiden valmistamisesta liiketaloudellisesti kannattavaa ja loi dokumentaaristen elokuvien markkinat. Valtion myöntämät verohelpotukset yhtäältä tukivat elokuvateollisuutta, toisaalta valtio kontrolloi alaa Valtion elokuvatarkastamon ja filmisen suurin avulla. Käytännössä tarkastamo tarkasti jokaisen elokuvan ja sillä oli valta kieltää tai sallia elokuvan esittäminen kokonaan tai osin sensuroituna. Lisäksi tarkastamo päätti elokuvien verokohtelusta ja lyhytelokuvien kohdalla siitä, kuuluiko elokuva ase-

tuksessa mainittuihin genreihin, toisin sanoen kuuluiko elokuva niin sanottuihin ”veronalennusfilmeihin”. (Sedergren & Kippola 2015, 11–13.)

”Isänmaan Toivon Kultainen Kirja” oli Fennada-Filmin valmistama ja sen juoni on saman tyyppinen kuin vuonna 1947 valmistuneessa Finlandia-kuvan lyhytelokuvassa ”On elo ylioppilaan...”, joka kertoi hirtehumoristisesti fiktiivisen ylioppilas Suomelan saapumisesta opiskelemaan Helsinkiin ja hänen opiskelija-asunonetsinnästä (Sedergren & Kippola 2015, 289–290). ”On elo ylioppilaan”-lyhytelokuvan tilaajana oli Helsingin yliopiston ylioppilaskunta (Sedergren & Kippola 2015, 289) ja *”Isänmaan Toivon Kultainen Kirja”* taustalla puolestaan toimi Suomen Ylioppilaskuntien Liitto. Kummatkin elokuvat päättyivät vetoomukseen avustaa taloudellisesti yliopisto-opiskelijoita.

Myös lyhytelokuvan nimi *”Isänmaan Toivon Kultainen Kirja”* viittasi filmin loppuun, jossa vedottiin katsojiin rahalahjoitusten toivossa. Kun elokuvan kertojääni kiitti tukijoita, kuvattiin visuaalisesti ’kultaisen kirjan’ sivuja ja nimettiin avustuksia antaneita yrityksiä: ”Kiitollisena siitä tuesta, jota liitto on tässä työssä saanut niin hyvin teollisuus- ja liikelaitoksilta kuin eri yhteisöiltä ja yksityisiltä, liitto on perustanut Isänmaan toivon kultaisen kirjan. Tähän kirjaan haluavat isänmaan toivot, opiskeleva nuorisomme, ikuistaa teidänkin nimenne.” Elokuvan narraatio asemoi opiskelijat – ”isänmaan toivoina” – Suomen tulevaisuuden rakentajiksi, joiden hartioilla lepäsi positiivinen odotus.

Sedergren ja Kippola (2015, 289–290) ovatkin todenneet, että ”On elo ylioppilaan...”-elokuvan valistuksen visiot olivat suunnattu akateemisen arvotaustan ja loppututkinnon omaaville hyvän-

tekijöille. Sama tendenssi on vallalla myös elokuvassa ”*Isänmaan Toivon Kultainen Kirja*”. Cabeleiran, Martinsin ja Lawnin (2011) mukaan dokumentteja voidaan käyttää visuaalisen suostuttelun teknologiana. ”*Isänmaan Toivon Kultainen Kirja*” hyödyntää narraatiossaan elokuvallisia keinoja, jotka tekevät siitä hauskan ja miellyttävän katsoa ja siten sen kuvallinen ilmaisu ja sen esittämät vetoomukset on katsojan helppo hyväksyä.

Yliopisto-opiskelusta oli valmistunut vuonna 1951 lyhytelokuva myös hieman toisesta näkökulmasta. Lyhytelokuvaa ”*Kolme valkolakkaa*”, jossa esiteltiin Turun yliopistoa ja Ylioppilaskuntaa, esitettiin oppikouluihin suunnatuilla valistuskiertueilla tarkoituksena tehdä tunnetuksi lukiolaisille ja erityisesti abiturienteille yliopistoa ja yliopisto-opiskelua Turussa. Kiertueet suuntautuivat ympäri Suomea ja esimerkiksi vuonna 1952 kiertue kävi yhteensä 51 koulussa. Tavoitteena oli käydä Helsinkiä lukuun ottamatta jokaisessa suomenkielisessä oppikoulussa kerran kolmessa vuodessa ja tärkeimmillä alueilla useammin. (Ketonen 2001, 83–85; Uusitalo 1978, 349.) Vaikka lyhytelokuva ”*Isänmaan Toivon Kultainen Kirja*” oli suunnattu abiturienttien sijasta enemmänkin mahdollisille rahoittajille, se paikantui osaksi näitä korkeakoulutusta kuvanneita elokuvia.

Lyhytelokuvan ajallinen konteksti on 1950-luvun alku ja sen tapahtuma-aika (intrinsic historical level; the “when” of the film’s narrative; ks. May 2010) ja tuotantoaika (the extrinsic historical level; the “when” of the film’s creation; ks. May 2010) olivat samat. Sodanjälkeisten dokumenttielokuvien voidaan luonnehtia visualisoineen ja äänittäneen edistyksen ja valistuksen hyväksi määrittämiä arvoja ja peilanneen nähtäväksi modernisaation materiaaliset toiveet ja elämäntavan. Sedergren ja Kippola kirjoittavatkin dokumentin utopioista, jotka avautuivat valkokankaalta

omaan aikaansa ja sen yli parempaan todellisuuteen. (Sedergren & Kippola 2015, 21–22.) Tätä taustaa vasten tarkasteltuna *”Isänmaan Toivon Kultainen Kirja”* loi katsojan eteen positiivisen ja tulevaisuuteen kurkottavan näkymän, jossa yliopisto-opiskelulla oli merkittävä sija.

Lyhytelokuvan analyysissä on kiinnitetty huomiota tapahtumien lisäksi musiikkiin, kertojaääneen, kuvakulmiin, perspektiiviin ja valaistukseen (ks. esim. Cunningham 2000). Lisäksi elokuva on analysoitu ilman ääntä ja selostajan puhe on myös litteroitu tekstiksi (ks. esim. Warmington & Grosvenor 2011). Samalla on paikannettu elokuva sen konteksteihin: yhtäältä elokuvan valmistusajan korkeakoulu- ja yhteiskuntakontekstiin että elokuvan tuotannon kontekstiin. Koska tuotannon tavat ja genren konventiot vaikuttavat elokuvan kuvallisiin ja visuaalis-äänellisiin konstruktioihin (ks. myös Warmington, Van Gorp & Grosvenor 2011; Nieminen 2018), on analyysissä kiinnitetty huomiota lyhytelokuvaan veronalennuselokuvana ja sen rooliin aikalaisilmausta käyttäen tiedotuskuvana (ks. Sedergren & Kippola 2015, 26, 289–290).

Lyhytelokuva oli jälkiäänitetty studiossa ja siihen oli kertojaäänen lisäksi lisätty taustamusiikki (ks. Sedergren & Kippola 2015, 14). Musiikki on selostajaäänen ohella keino, jolla voidaan ohjata katsojan huomiota ja luoda assosiaatioita ja mentaalisia mielikuvia (Cabeleira, Martins & Lawn 2011; Cunningham 2000). Lyhytelokuvan musiikki oli tyypillinen 1950-luvun suomalainen elokuvamusiikki, joka musiikillisesti muistutti pitkien elokuvien taustamusiikkia. Musiikki loi rytmisyydellään positiivisviritteisen tunnelman elokuvaan ja vahvisti sen kuvallista viestiä.

Elokuvan juoni ja korkeakouluopiskelijoiden representaatiot

Lyhytelokuva alkoi kuvauksella nuoresta ylioppilaasta, Ritvasta, joka ylioppilaaksi tulon jälkeen lähti opiskelemaan Helsinkiin. Päähenkilö Ritva esitettiin elokuvassa pikkukaupunkitausesta nuorena naisena ja hän kontekstoitui alkukuvien perusteella hyvin toimeentulevaan keskiluokkaan, kun elokuvan alku avasi pienen näkymän hänen lapsuudenkotiinsa. Kodin tyylihuonekalut ja taulut seinillä sekä Ritvan, pikkusisaren ja vanhempien vaatetus loivat mielikuvan hänen sosiaalisesta asemastaan ja lapsuudenkodin kulttuurisesta positiosta.

Elokuvan sekä kuvallinen että kerronnallinen representaatio paikansi lukiosta valmistumisen yhdeksi elämän nivelvaiheista, joka tarjosi nuorelle mahdollisuuden opiskeluun ja elämänvalintoihin. Lyhytelokuvan alun narratiivissa käytettiin myönteistä, valoisaa kerrontaa ja se kantoi mukanaan ylioppilaaksi valmistumisen positiivisia konnotaatioita. Suomifilmimäisen musiikin avulla korostettiin ja luotiin mielikuvia valkolakin hohdokkuudesta, samalla kun elokuvan kertojaääni maalasi lähes runollisin sanakääntein tilannekuvaa: ”Valkolakki, vuosien työn ja ahkeroinnin tulos on eräs välitasanne elämän porrasaskelmilla ja ovi uuteen maailmaan. Tällä hetkellä hymyilee elämä. Kaikki on valoisaa, ruusuista ja helppoa.”

Valkolakin symboliikka oli läsnä heti elokuvan alusta lähtien, kun Ritva opiskelukaupunkiin lähtiessään painoi ylioppilaslakin päähänsä. Ylioppilaslakki oli vakiinnuttanut paikkansa yleisenä ylioppilaspäähineenä 1800-luvun lopulta lähtien (Kaarninen & Kaarninen 2002, 142) ja se säilyi ylioppilaiden arkisena kesäpäähineenä pitkälle 1950-luvulle. Ylioppilaslakkia käytettiin

akateemisuuden tunnuksena myös erilaisissa kunniatehtävissä, ulkomaankomennuksilla ja stipendiaattivierailuilla. (Kolbe 1993, 195–196.) Ylioppilaslakki symbolisoi puhtautta, nuoruutta, ihanteellisuutta, toiveikkuutta ja kevättä (Kolbe 1993, 195) ja lyhytelokuvassa lakin symboliikka loi osaltaan kuvallista kerrontaa, jossa ylioppilastutkinnon jälkeinen korkeakouluopiskelu yhdistyi tulevaisuuden uskoon ja positiivisiin odotuksiin.

Lyhytelokuva konkretisoi ylioppilaslakin lisäksi korkeakouluopiskelijoiden muuta pukeutumista. Elokuvan henkilöiden vaatetus oli ajan akateemisen tavan mukaan moitteettoman siisti; naisilla jakkupuku, hame tai leninki, miehet puolestaan pukeutuivat kokopukuun, kauluspaitaan ja solmioon. Päällystakkina käytettiin popliinitakkia. Pukeutuminen ja ulkonäkö heijastivat korkeakouluopiskelijaidentiteettiä, jonka osa hyvät käytöstavat ja pukeutuminen olivat ja jonka esimerkiksi maaseudulta tulleet tai taustaltaan työväenluokkaiset opiskelijat ottivat omakseen. Tapa- ja pukeutumiskulttuurin omaksumisessa oli Ylioppilaskunnalla tärkeä asema 1940- ja 1950-luvuilla. Laajemmin kyse oli ylioppilastutkinnon ja korkeakouluopiskelun yleisestä arvostuksesta, opiskelijoiden omasta identiteetistä ja heidän julkisesta roolistaan sivistyneistöön kuuluvina. (Kolbe 1993, 198–201.)

Kohtauksessa hyödynnettiin myös humoristista kerrontaa ylioppilaiden ensi ajatuksista opiskelun alussa: ”Lakin saatuaan nuori ylioppilas helposti luulee olevansa elämänsä huipulla ja uskoo koko maailman lepäävän jalkainsa juuressa.” Tilanteen visualisoinnissa kuvattiin nuorta opiskelijamiestä, jonka toinen jalka lepäsi karttapallon päällä ja jonka katse tähyili eteenpäin. Kohtauksen aihe, elokuvan kertojaäänänen narraatio sekä alhaalta ylöspäin-kuvakulma, jossa yliopiston rakennus muodosti taustan, loivat

pienellä mahtipontisuudellaan lyhytelokuvaan kepeän ja humoristisen tunnelman.

Elokuvan alun representaatiossa yliopisto-opiskelu näyttäytyi yhtäältä itsestään selvältä vaihtoehdolta ylioppilaaksitulon jälkeen; toisaalta se kuvattiin vain yhdeksi mahdollisuudeksi erilaisten jatko-opintoreittien joukossa: ”Eteen aukeavat mahdollisuudet toisensa jälkeen ja monia teitä tulevaisuuteen. Eräs niistä on korkeakouluopiskelun tie.” Elokuva kuitenkin keskittyi pelkästään korkeakouluopiskeluun, eikä sen enempää nimennyt muita opiskelupaikkoja. Vaikka elokuva on kokonaisuudessaan sävyllään positiivinen ja koulutusmyönteinen, paikoitellen jopa humoristinen, samalla yliopisto-opiskelu kuvattiin työtä vaativana, kuten lyhytelokuvan kertojaääni totesi: ”Tämä tie, jolle usein lähdetään ehkä sen enempää harkitsematta, ei suinkaan ole ainoa, eikä helppoin. Päinvastoin se merkitsee vuosien kieltäymyksiä, työtä ja vaikeuksia.”

Lyhytelokuvan juoni rakentui kerronnasta, jossa tuotiin esille opiskelijoiden opiskeluiden yhteydessä kohtaamat vaikeudet sekä esiteltiin niiden ratkaisuja. Elokuvan representaatioissa opiskelijaelämän suurimmiksi ongelmakohtiksi nimettiin asuntokysymys, opiskelu- ja uravalinnat, opiskelun rahoitus sekä terveyteen kohdistuneet uhat. Ongelmat olivat ylioppilashuollon erityiskysymyksiä, joissa SYL:llä oli ollut aktiivinen rooli (Kolbe 1993, 217–254). Ylioppilaskuntien toiminnassa näkyi hidas aatteellinen murros, jossa ylioppilaskuntien kiinnostuksen kohteeksi tulivat opiskelijoiden välittömät konkreettiset tarpeet. Siirryttiin kollektiivisesta kokonaisedun näkökulmasta, joka oli ollut vallalla sotaa edeltäneenä aikana, individuaalisempaan opiskelijoiden yhteistä etua painottaneeseen toimintaan. Samalla opiskelijoiden konkreettisiin ongelmiin tarttuminen ja palveluiden tuottaminen

olivat käyttökelpoinen tapa puolustaa sodanjälkeisen ajan poliittisessa ilmapiirissä ylioppilaskuntien olemassaoloa. (Ketonen 2001, 69, 379–380.)

Asuntopula ja opiskelijan oma tila

Lyhytelokuvan narraatio ylioppilas-Ritvan saapumisesta opiskelupaikkakunnalle johdatti katsojan ensimmäisen vaikeuden – asuntopulan – äärelle, jota elokuvan kertojaääni kommentoi: ”Mutta hän on pian havahtuva kylmään todellisuuteen huomattessaan olevansa vaikeuksistaan ensimmäisen, asuntopulan, edessä.” Elokuvan kohtauksessa Ritva ei saanut yhden huoneen alivuokralaisasuntoa, koska se oli ehditty vuokrata toiselle. Kohtaus konkretisoi asuntopulanteen kurjuutta opiskelijoiden kannalta, kun alivuokralaisasunnon ovi kiskaistaan nopeasti kiinni Ritvan nenän edestä.

Asuntopula oli ollut sotien jälkeisen ajan ylioppilassukupolvien ongelma kaikissa sotaa käyneiden maiden suurimmissa kaupungeissa ja esimerkiksi Helsingissä asuntopulaa lisäsi opiskelijamäärien kasvu, sodan aiheuttamat vauriot, siirtoväen asuttaminen ja maaltamuutto (Klinge 1970, 253–255; Kolbe 1993, 221–224). Asuntopulaa oli pyritty lieventämään vuonna 1940 käyttöön otetulla vuokrasäännöstelyllä ja heti sodan jälkeen annetuilla kaavamääräyksillä, joiden tarkoituksena oli saada kerros- ja omakotitalojen ullakot asunnoiksi. Vuosina 1947–49 oli ollut käytössä muutto- ja asumislupajärjestelmä, joka käytännössä tarkoitti sitä, että muuttajalla oli oltava huoneenvuokralautakunnan todistus oikeudesta asua paikkakunnalla. (Lempinen 1997, 72.) Lyhytelokuvan kuvaamisen aikoihin 1950-luvun alussa vuokrasääntelyä oli jo paikoin purettu, mutta suurimmissa kaupungeissa se jatkui aina vuoteen 1961 saakka (Lempinen 1997, 72, 112).

Lyhytelokuvan asunto-ongelma -kohtauksessa oli suora viittaus aiempaa ”*On elo ylioppilaan...*”-elokuvaan, jossa päähenkilö, opiskelija Suomela joutui asuntopulan vuoksi väestönsuojan asukiksi (ks. Sedergren & Kippola 2015, 289). Kahden lyhytelokuvan välillä tapahtunutta vuokra-asuntotilanteen paranemista kuvaasi se, että ”*Isänmaan Toivon Kultainen Kirjan*” päähenkilö Ritva ei elokuvan kertojaäänän mukaan enää tällaiseen vaihtoehtoon joutunut turvautumaan. Elokuva viittasi siihen, että heti sodan jälkeen, syksyllä 1945 osa Helsingin yliopiston opiskelijoista oli joutunut asumaan väestönsuojaan järjestetyissä tilapäismajoitus-tiloissa (Klinge 1970, 255). Kertojaäänän lisäksi lyhytelokuva visuaalisesti havainnollisti väestönsuojan ankeutta ja ahtaita tiloja, joita 1940-luvun lopussa oli jouduttu käyttämään.

Opiskelijoiden oma tila representoidaan elokuvassa hyvinkin konkreettisesti opiskelija-asuntotuotannon kuvauksissa ja katsojalle esiteltiin uusia ylioppilasasuntoloita, joita näiden kahden lyhytelokuvan välisenä aikana oli ylioppilaskuntien aloitteesta rakennettu. Kuvissa uudet asuntolat hohtivat uutuuttaan ja samalla elokuvan kertojaääni korosti sekä ylioppilaskuntien omaa aktiivisuutta että tilanteen vaativan edelleen panostusta, myös muilta kuin ylioppilaskuntien liitolta:

Suurimpien vaikeuksien keskellä ylioppilaat tarttuivat omatoimisesti ohjaksiin. Helsingin yliopiston ylioppilaskunta polkaisi maasta oman Domus Academica -kompleksinsa, turkulaiset ylioppilaskunnat omat asuntolansa, satakuntalainen osakunta omansa. Teekkarit saattoivat todeta, että Otaniemi oli, teekkarikylä tehtiin. Viimeisimpiä saavutuksia ovat Svenska handelshögskolas studentkårin asuntola ja agraarikylä ja noin parituhatta opiskelijaa saa vuosittain oman boksinsa Suomen ylioppilaskuntien liiton asunnonvälityksen kautta. Ja kuitenkin tämä kaikki on vain osaratkaisu.

Lyhytelokuva pyrki luomaan asuntotuotannosta positiivisen vaikutelman, kun se listasi eri ylioppilaskuntien rakennushankkeet. Elokuvan viesti oli suunnattu mahdollisille rahoittajille, jotta he myös tulevaisuudessa olisivat suopeita ylioppilaskuntien rakennustoiminnalle. Esimerkiksi vaikka Turun ylioppilastalon rakentaminen rahoitettiin pääasiassa lainoilla, ilman ylioppilaskunnan aktiivista keräystoimintaa ei se olisi pystynyt huolehtimaan omasta rahoitusosuudestaan (Lempinen 1997, 112; Ketonen 2001, 106–115). Ylioppilaskunnan rakennushankkeiden ja lahjoituskeräysten yksi onnistumisen edellytys oli ollut, että opiskelijoiden julkisuuskuva oli myönteinen. Ylioppilaskunta otti varovaisen ja kriittisen kannan poliittisina pidettyihin hankkeisiin ja halusi määrittellä selkeästi rajan puoluepolitiikan ja isänmaallisuuden välille. Ylioppilastalojen rakentamista pidettiin kansallisenä asian, jota yksityisten lahjoittajien lisäksi valtion odotettiin tukevan. (Ketonen 2001, 73–74, 379.)

Asuntopula-kohtauksen lisäksi lyhytelokuvassa opiskelijan fyysinen tila rakentui konkreettisista asumis-, opiskelu- ja vapaa-ajan paikoista. Heti elokuvan alkupuolella tuotiin esille yksityisen, oman tilan välttämättömyys opiskelun etenemisen kannalta: ”Mikä nyt eteen, ainakaan näin eivät luvut edisty, sillä opiskelu korkeakoulussa ei ole vain pelkkää luentojen kuuntelemista, vaan vaatii myös uutteraa työtä yksinäisyydessä ja hiljaisuudessa ja sitä varten ylioppilas tarvitsee oman, vaikka vaatimattomankin lukukammion.” Narraatiossa opiskelu määrittäytyi toiminnaksi, joka vaatii työtä joko yksin tai yhdessä, ja samalla se esitti vaateita myös fyysisen paikan suhteen: sen piti antaa mahdollisuus yksinoloon ja hiljaisuuteen. Visuaalisesti yksityinen opiskelutila representoitiin usein kirjoituspöydän ja tuolin tai sängynkulman ja pöydän avulla, jotka rajasivat oman tilan ja paikan. Ainoa julkinen, opiskeluun suoraan liittyvä tila oli

kirjasto, sillä elokuva ei sisällä luentosalikuvia. Opiskelun vaativuus ja intensiivisyys konkretisoitiin yhtäältä kirjoja ja kirjapienoja pursuavien pöytien ja kirjaston kirjahyllyjen kautta ja toisaalta esimerkiksi kirjakasojen ääreen nukahtaneen opiskelijan avulla.

Representaatioita ura- ja opiskeluvalinnoista

Lyhytelokuvan representaatioissa ura- ja opiskeluvalinnoista kertonta keskittyi yhtäältä ammatinvalinnan vaikeuteen ja toisaalta ohjauksen ja opintoneuvonnan merkitykseen. Kun elokuvan kertojaäänäen avulla tuotiin esille opiskeluvaihtoehtojen moninaisuutta yliopistossa, visualisoitiin opintojensa ääressä uurastavia opiskelijoita, jotka opiskeluidensa lomassa pohtivat omien valintojen oikeellisuutta: ”Maassamme on kaksitoista korkeakoulua ja niissä yhteensä tiedekuntia ja opintosuuntia kymmenittäin. Valinta on vaikea ja oikean valitseminen vielä vaikeampaa. Olenkohan sittenkään lähtenyt oikealle uralle? Teenkö turhaa työtä?”. Elokuvan representaatiossa opiskelupaikan vaihtaminen nähtiin tuhlauksena, jota piti välttää: ”Kuinka usein opiskelija joutuu-kaan toteamaan valinneensa väärin ja siirtymään kesken kaiken toiseen tiedekuntaan uudelle opintoalalle. Kannattaako tällainen tuhlaus? Ei.”.

Visuaalisessa kerronnassa hyödynnettiin kuvia opiskelijasta opinto-ohjauksessa sekä fiktiivistä lavastetta, jossa opiskelija saapui tiedon puutarhaan, jonka tienviitat opastivat eri tieteenaloille (tekniikka, filosofia, uskonto, lakitiede, lääketiede) tai näyttivät aivan päinvastaiseen suuntaan rappiolle-tienviitalla. Fiktiivinen kertonta toi esille vaihtoehtojen runsauden ja loi käsityksen opintojen välttämättömyydestä tulevaisuuden kannalta. Opiske-

lemattomuus tai opiskeluihin kiinnittymättömyys representoitiin rappingin tiseksi ja elokuva korosti kertojaäänineen ohjauksen merkitystä: ”Tarvitaan tehokasta ammatinvalinnan ohjausta ja opintoneuvontaa”.

Ammatillinen suuntautuminen oli korostunut sotien jälkeisessä yliopistoeleämässä ja sekä SYL:n että tiedekuntajärjestöjen merkitys oli lisääntynyt työelämään orientoivina organisaatioina (Kolbe 1993, 236), mikä näkyi myös lyhytelokuvan representatioissa. SYL ja Tiedekuntajärjestöjen Keskustoimikunta (TKT) olivat ajaneet opintoneuvonnan parantamista, ja suunnitelmat olivat johtaneet opintotoimikunnan perustamiseen Helsingin yliopistoon vuonna 1948 ja opintoneuvonnan aloittamiseen eri tiedekunnissa (Kolbe 1993, 243). Ammatillinen suuntautuminen ja opinto-ohjauksen korostaminen 1940-luvun lopussa heijasti sitä epävarmuutta, jota sotien jälkeiset sukupolvet tunsivat ylioppilaiden määrän lisääntyessä. Jälleenrakennusaika ja yhteiskunnallinen tilanne vaikuttivat myös opiskelijoiden tulevaisuudenodotuksiin, vaikka huoli työllisyydestä esimerkiksi tilastojen valossa olikin monen alan kohdalla aiheeton. Lievää ylitarjontaa 1950-luvun alussa oli ainoastaan lakimiehistä, kemisteistä, geologeista, agronomeista sekä metsänhoitajista, ja näidenkin alojen työmarkkinatilanteen odotettiin kohenevan pikaisesti. (Kolbe 1993, 243, 459–460; Ylioppilaan kirja 1951; Ylioppilaan kirja 1954.)

Elokuvasa tuodaan esille SYL:n vuodesta 1936 lähtien julkaissama Ylioppilaan kirja, jossa oli perustietoja eri yliopistoista ja tiedekunnista, muista koulutusmahdollisuuksista (esim. lastentarhanopettajankoulutuksesta, kotitalousopistoista, sairaanhoitajakouluista, kadettikoulusta), opiskelijajärjestöistä, opintojen rahoituksesta, opintoneuvonnasta, kansainvälisestä ylioppilas-

toiminnasta, korkeakouluopiskelijoiden terveydenhuollosta ja muista opiskelijoiden sosiaalisista olosuhteista. Vuoden 1951 painoksessa esiteltiin myös Helsinkiä ja Turkuja opiskelukaupunkeina. Lisäksi kirja sisälsi työmarkkinakatsauksen, jossa tarkasteltiin, millaisiin työtehtäviin eri aloilta sijoituttiin sekä niiden työllisyystilannetta. Katsauksissa työllisyysnäkömät suurimmalla osalla aloista arvioitiin sangen hyviksi, kun niillä todettiin olleen ”puutetta” tai peräti ”huutavaa puutetta” työvoimasta. Vuoden 1954 Ylioppilaan kirja mainitsi ammatinvalinnan ohjauksen osalta uutuutena Työterveyslaitoksen aloittaman uusille ylioppilaille suunnatun ohjaustoiminnan. (Ylioppilaan kirja 1951; Ylioppilaan kirja 1954.)

Vaikka lyhytelokuvan narraatiossa SYL:n Ylioppilaan kirjan oli opiskelijoiden ”elämänuran valinnan helpottamiseksi” julkaistu, elokuva samalla korosti, että ammatinvalinnan ohjaus oli ”kokonaisuutena vielä täysin järjestämättä ja vaati valtiovallan keskitettyä ja nopeaa toimintaa.” Elokuvasa oli jo kuultavissa vaateita valtion keskitetystä toiminnasta korkeakoulutusjärjestelmän suhteen. Vuonna 1950 oli eduskunnassa esitetty toivomusaloite koulutusjärjestelmää koskeneen valtakunnansuunnittelun käynnistämisestä. Asetetun komitean ensimmäinen mietintö valmistui samana vuonna lyhytelokuvan kanssa ja siinä ensimmäistä kertaa linjattiin koko koulutusjärjestelmän tavoitteeksi työvoimantarpeen arvioinnin sijasta koko ikäluokan kouluttaminen. Päämäärä tarkoitti uusien korkeakoulujen perustamista ja hajasijoittamista. Käytännössä uusi korkeakoulupolitiikka ja keskusjohtoinen ohjaus, joka tähtäsi yhteiskunnallisen kehityksen ohjaamiseen ja hallintaan, konkretisoitui vasta seuraavalla vuosikymmenellä 1960-luvun korkeakoulujärjestelmän muutoksessa. (Ikonen 2011, 230–231; Nevala & Rinne 2012, 205–209.)

Rahahuolet opiskelijoiden vaikeutena

Yksi elokuvan kerronnallisista representaatioista oli rahahuolten painama opiskelija. Visuaalisesti tilanne luotiin opiskelijan avul-la, joka näytti tyhjää taskunpohjiaan tai joka kahvilassa laskua maksaessaan kaivoi tyhjää lompakkoaan joutuen turvautumaan elokuvan päähenkilön Ritvan taloudelliseen apuun. Humoristista kerrontaa täydensi elokuvan kertojaääni:

Hmm. Täällä ei ole ketään. Eikä täälläkään. Opiskelijalle tuttu tilanne. Kas lukukausimaksut vaativat rahaa, kirjat maksavat ja muut välineet maksavat ja syödäkin pitäisi. Opiskelun rahoitus ei ole pulmista vähäisimpiä, sillä pelkästään eläminen vieraalla paikkakunnalla kysyy suuria summia. Tilapäisissä pulmissa löy-tyy väliaikaisratkaisuja, kuten Ritvan vippi, joka tällä kerralla pe-lastaa tilanteen, mutta ei suinkaan luo pohjaa opiskelulle.

Ratkaisuna opintojen rahoitusongelmaan elokuva tarjosi rahas-toja, opintolainaa sekä työssäkäyntiä. Lyhytelokuva nimesi rahoit-uslähteeksi erityisesti vähävaraisten ja lahjakkaiden opiskelijain tueksi perustetun ylioppilaiden yleisen opintolainarahaston, jon-ka perustamisessa myös SYL oli ollut aktiivisesti mukana. Opin-tojen rahoitus oli ollut SYL:n toiseksi tärkein ponnistusten kohde 1940-luvulta lähtien (Kolbe 1993, 225), mikä tuli hyvin esille ly-hytelokuvassa, vaikka se ei muuten syvällisemmin pureudukaan tähän kysymykseen.

Sotien jälkeisenä aikana opiskelijoilla oli vanhemmilta saadun taloudellisen tuen lisäksi käytännössä vain muutamia mahdol-lisuuksia rahoittaa opintojaan. Sodasta palanneille ylioppilaille ja myöhemmin myös varattomille opiskelijoille oli valtion bud-jetista vuoteen 1953 saakka järjestetty korottomia opintolainoja,

joiden määrä oli kuitenkin ollut vaatimaton. Tämän lisäksi opiskelijoilla oli mahdollisuus anoa erilaisia stipendejä. Vuonna 1947 stipendien turvin opiskeli kuitenkin vain noin prosentti opiskelijoista. Vaikka korkeakoulustipendijärjestelmää uudistettiin vuonna 1948, säilyi stipendejä saaneiden ylioppilaiden joukko edelleen varsin pienenä. (Kolbe 1993, 225–229; Autio 1995, 12–17.) Opiskelun rahoituslähteenä lyhytelokuva nosti esille vuonna 1946 perustetun ylioppilaiden lainarahaston, jonka peruspääoma oli saatu Postisäästöpankilta ja jonka toimintaan myös SYL vai-kutti. Rahasto toimi Helsingin yliopistossa ja siitä myönnettiin hakemuksesta lainoja kaikkien korkeakoulujen vähävaraisille ja varattomille opiskelijoille. Taloudellisesti niukkojen olojen takia lainoja voitiin kuitenkin aluksi myöntää 1940-luvun lopussa käytännössä vain yhden lukuvuoden opiskeluun. Vaikka opintolainatoiminnan alkaminen korjasi korkeakouluopiskelijoiden opintososiaalisia oloja aluksi todellisuudessa verraten vähän, oli valtakunnallisen järjestelmän alkuun saattamisen periaatteellinen merkitys tätä suurempi (Kolbe 1993, 225–229; Autio 1995, 12–17), mitä lyhytelokuvakin painottaa.

Lainarahaston lisäksi elokuva mainitsi ansiotyön opintojen rahoituksen lähteenä. Kerronta nosti esille ansiotyön ja opintojen etenemisen välisen dilemman sekä SYL:n toiminnan opiskelijoiden työnvälityksen apuna: ”Yhä yleistyväämpää on tapa hankkia varoja opiskelua varten ansiotyöllä. Tästä on kuitenkin väistämättömänä seurauksena opintojen hidastuminen. Milloin on tähän turvaututtava, auttaa liiton toimiston yhteydessä toimiva ylioppilasvälitys, jonka työnantajatkin pitänevät mielessään.”

Opiskelun ja ansiotyön yhdistäminen oli yleistynyt 1940-luvulla ja ansiotyön tekeminen leimasi monen opiskelijan opiskeluaikaa. 1950-luvun aikalaiskeskustelussa ansiotyön katsottiin yhtäältä

haittaavan opiskelua, toisaalta sille annettiin sosiaalisesti kasvatava merkitys. Sodan aikana työnteko, erityisesti ruumiillinen työ, oli menettänyt ideologisen sisältönsä ja yhteiskuntaluokkaan sidotun arvolatauksensa, ja sotavuosien ja jälleenrakennuksen yhteiset kokemukset kovasta työnteosta olivat nostaneet työn arvostusta opiskelijoiden keskuudessa. (Kolbe 1993, 230–231.) Lyhytelokuvan kerronta visualisoi tätä, kun sen representaatioissa nähtiin lyhyt välähdys naisopiskelijasta konttoritöissä sekä miehistä työssä konepajalla. Elokuvan kuvaus representoi sekä sukupuolittuneita työmarkkinoita että työnteon reipastahtisuutta ja kohtaamisen viestinä oli opiskelijoiden työtä pelkäämätön asenne.

Terveyden vaalimiset paikat

Opintojen rahoituksesta elokuva siirtyi tarkastelemaan terveyttä: ”Paras pääoma elämän ja opiskelun tiellä on kuitenkin hyvä ja vankkumaton terveys. Mutta sitäkin vaativat opintiaikalla monet vaarat.” Vähäinen ravinto ja huonot työskentelyolosuhteet, opiskelun kuormittavuus ja yönestä tinkiminen opiskelun vuoksi listattiin elokuvan kertojanaan puheessa opiskelijoiden terveyttä vaarantaneiksi asioiksi:

Näille vaaroille alttiiksi asettaa itsensä nuori ylioppilas lähtiesään rahapulassa ensimmäiseksi tinkimään ravinnosta, mihin syylistyvät etenkin naisopiskelijat. Yömyöhään jatkuvat luvut, usein huonoissa olosuhteissa, sekä ahertaminen kirjastojen ja lukusalien nurkkauksissa kysyvät voimia ja hiipivät sairaudet saattavat keskeyttää lupaavasti alkaneen opiskelun.

Kuvallisessa narraatiossa lyhytelokuva keskittyi terveys-kohtauksessa Ylioppilaiden terveydenhuoltotoimiston terveyttä tukevaan

toimintaan sekä opiskelijamieheen, jonka kautta ilmenettiin uhkaavaa sairautta. Elokuva visualisoi SYL:n valvomaa käytännön terveydenhuoltoa, jossa Suomi oli edelläkävijämaita (Kolbe 1993, 220). 1950-luvun alussa ylioppilaiden terveydenhuoltotoimiston palveluihin kuului lääkärin poliklinikkavastaanotto, lääkärin ja terveydenhoitajan kotikäynnit, erikoislääkärihoito sekä kaikille opiskelijoille pakolliset joukkotarkastukset. Joukkotarkastukset, joita myös lyhytelokuvassa esiteltiin, pitivät sisällään pienoisröntgenkuvauksen, tuberkuliinikokeen, verentutkimuksen sekä muita kulloinkin tarpeelliseksi katsottuja tutkimuksia. Terveydenhuoltotoimisto harjoitti myös valistustoimintaa ja ainutlaatuista sen toiminnassa oli kansainvälisesti tarkasteltuna, että se piti sisällään sairausvakuutuksen, joka korvasi opiskelijoiden sairaalamaksut määrääjältä. (Kolbe 1993, 220–221; Ylioppilaiden kirja 1951, 244.) SYL osallistui rahoittajana myös muiden yliopistojen terveydenhuollon järjestämiseen. Esimerkiksi Turussa toimi Terveydenhuoltotoimikunta, joka huolehti Turun yliopiston ja Åbo Akademin opiskelijoiden terveydenhuollosta ja jonka kustannuksista SYL:n osuus kattoi noin 35 prosenttia. (Ketonen 2001, 54–58.) Lyhytelokuvan representaatioissa terveydenhuolto sai merkittävän sijan opiskelijoiden hyvinvoinnin turvaajana ja potentiaalisille rahoittajille suunnattu elokuva konkretisoi SYL:n toimintaa opintososiaalisten kysymysten ratkaisijana 1950-luvun alussa.

Nykyhetkestä tarkasteltuna paradoksaalisesti lyhytelokuvan monissa kuvallisissa representaatioissa koko elokuvan ajan tupakointi oli yleistä opiskelijamiesten keskuudessa. Tupakointia ei kuitenkaan vielä tuolloin 1950-luvun alussa yhdistetty huonoon terveyteen, vaan se esitettiin lyhytelokuvassa vain osana miesten käytöstä. SYL:n yksi rahallisista tukijoista elokuvan lopun rahoittajalistauksen mukaan oli tupakkayhtiö, mikä osaltaan selittää

lyhytelokuvan nikotiininhuuruisuutta. Nykyaikaan verrattuna kontrasti on melkoinen, sillä yliopisto-opiskelijoiden keskuudessa tupakointi on harvinaista; vuoden 2016 korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimuksen mukaan vain noin 3,5 prosenttia yliopisto-opiskelijoista tupakoi (Kunttu, Pesonen & Saari 2017, 58). Tupakointi on vähentynyt merkittävästi koko Suomessa ja kaikilla koulutusasteilla, kun kriittisyys ja terveystietoisuus ovat lisääntyneet ja kun tieto ja ymmärrys tupakoinnin haitoista terveydelle ovat kasvaneet (Heloma, Helakorpi, Danielsson, Vartiainen & Puska 2012, 33; Danielsson, Ollila, Korhonen, Broms, Laatikainen & Patja 2012, 40).

Lyhytelokuvan terveyttä käsittelevä kohtausta päättyi opiskelijoiden liikunta- ja urheiluharrastuksiin. Voimistelua ja yleisurheilua esittelevissä visuaalisissa representaatioissa oli liikuntamyönteisyyttä ja elokuvan kertojaääni vahvasti kuvallista narraatiota: ”Liikuntakasvatus merkitsee ennakolta ehkäisevää toimintaa. Urheilu ja voimistelu kaikissa muodoissaan onkin parasta vastapainoa jatkuvalla henkisellä ponnistelulla ja on omiaan ylläpitämään fyysistä ja henkistä vireyttä tiukkoina opiskeluvuosina.” Kerronta antoi liikunnalle sekä sairautta torjuvan ja ehkäisevän merkityksen että paikansi sen osaksi opiskelijan elämää. Elokuvasssa liikunta asetettiin balansoivaksi elementiksi, joka nykydiskurssien kaltaisesti oli fyysistä ja psyykkistä terveyttä tukeva (ks. esim. Villa 2016, 52–54; Hentilä, Miettinen, Kunttu, Tammelin, Venojärvi & Korpelainen 2015).

Katsojalle elokuva toi visuaalisesti näkyviin opiskelijoiden liikuntaharrastuksia 1950-luvun alussa: naisten ja miesten voimistelua sekä yleisurheilua. Liikunnan representaatioissa oli liikettä ja dynaamisuutta ja ne piirsivät näkyviin kuvan reippaista ja terveistä opiskelijoista. Samalla ne representoivat liikuntahar-

rastusten luomaa sosiaalista tilaa, jonka kulmakivinä olivat yhdessä tekeminen ja toverillisuus. Elokuvan kuvallinen narraatio vahvasti viestiä liikunnan merkityksestä osana 1950-luvun opiskelijaelämää.

Elokuvan representaatiot ja SYL:n kansainvälinen toiminta

SYL:n kansainvälinen toiminta sodan jälkeisenä aikana jakaantui toimintaan kansainvälisissä järjestöissä, eurooppalaiseen ylioppilasyhteistyöhön, pohjoismaiseen ylioppilasyhteistyöhön, bilateraaliin suhteisiin ja toimintaan kotimaassa. Yhteistyö kansainvälisen opiskelijajärjestön IUS:n (International Union of Students) kanssa hiipui 1940-luvun kuluessa ja loppui kokonaan 1950-luvun puolivälissä, kun IUS:n toiminta muuttui yksipuoliseksi ja liian poliittiseksi Itä-Euroopan maiden blokkiuduttua järjestössä. Tanskan, Norjan ja Ruotsin aloitteesta perustettu uusi järjestö ISC (International Student Congress) kokosi yhteen IUS:stä eronneet läntiset ylioppilasliitot ja SYL liittyi siihen heti järjestön perustamisvuonna 1950. ISC:n toimintaperiaatteena oli *students as such* -klausuuli, joka vaikutti myös SYL:n epäpoliittisen toiminnan taustalla. (Harmo 1971, 100–125; Kolbe 1993, 156–158.) Lyhytelokuva ei ottanut kantaa näiden kahden järjestön heijastamiin kylmän sodan muodostamiin ja Euroopan jakaneisiin rintamalinjoihin, vaan elokuvassa kertojaääni totesi neutraalisti SYL:n olleen yhteistyössä kansainvälisten keskusjärjestöjen kanssa.

Konkreettisesti SYL:n kansainvälinen toiminnan pääpaino oli ollut 1940-luvulta lähtien stipendivaihto, harjoittelijavaihto, kirjeenvaihto, leirit ja retket sekä humanitaarinen avustus ja toi-

mintu erilaisten keräysten toteuttamiseksi (Harmo 1971, 101). Elokuvan narraatiossa korostettiin opintomatkojen merkitystä sekä osana SYL:n toimintaa että osana opiskelijoiden opiskelijaelämää:

Tehtävän hoitaminen muodostaa edelleenkin varsin huomattavan osan liiton toiminnasta, sillä yhteistyön avulla muun muassa kansainvälisten keskusjärjestöjen puitteissa ratkaistaan monia ylioppilashuollon ja opintotoiminnan pulmia ja liiton eri maiden kanssa harjoittama laaja ylioppilasvaihtotoiminta merkitsee sadoille maamme opiskelijoille mahdollisuutta suorittaa lomakohtaan antoisia ja taloudellisesti edullisia ulkomaisia opintomatkvoja.

Laura Kolbe (1993, 159) on tuonut esille, että ylioppilaiden osallistuminen kansainväliseen toimintaan merkitsi uuden toimintakentän muodostumista nuorelle akateemiselle kansalaiselle. Elokuvan representoiman sosiaalisen tilan näkökulmasta opiskelijoiden elämä ja opiskelu laajenivat kansallisten rajojen ulkopuolelle ja se antoi SYL:lle merkittävän roolin kansainvälisten yhteyksien rakentajana.

Visuaalisesti kansainvälistä toimintaa kuvattiin toimistoon ja kokoushuoneeseen sijoittuneissa kohtauksissa. SYL:n hallitus koostui vuonna 1953 pelkästään miehistä ja virkailijat sihteerit lukuun ottamatta olivat pääsääntöisesti miehiä (Harmo 1971, 224–236), mikä näkyi myös elokuvan kuvallisessa kerronnassa, jossa sekä toimistossa että kokouksessa naiset hoitivat sihteerin tehtävät ja miehet kokouksen päätökset. Lähikuvat kansainvälisestä kirjeenvaihdosta vahvistivat narraation viestiä yhteistyöstä ulkomaisten järjestöjen kanssa ja kokouksen virallinen ilmapiiri loi representaatiota tilanteen merkityksestä ja vakavuudesta.

Lopuksi

Fennada-Filmin lyhytelokuva *”Isänmaan Toivon Kultainen Kirja”* vuodelta 1953 representoi katsojille korkeakouluopiskelijoita koskeneet opintososiaaliset kysymykset sekä ylioppilaskuntien ja SYL:n toimintaa niiden ratkaisemiseksi. Elokuva kantoi mukanaan konnotaatioita, jotka yhtäältä viittasit elokuvan genreen ”veronalennuselokuvana” ja ”tiedotuskuvana” ja toisaalta kiinnittivät sen 1950-luvun alun korkeakouluopiskelijoiden konkreettisiin ongelmiin ja konteksteihin. Elokuvan positiivinen ja tulevaisuuteen suuntautunut ote sai tartuntapintaa kahdelta suunnalta. Ensiksikin lyhytelokuva kuului sodanjälkeisiin dokumenttielokuviin, joiden Sedergren ja Kippola (2015) luonnehtivat visuaaliseen edistyksen ja valistuksen arvoja ja tuoneen nähtäväksi modernin elämäntavan materiaaliset ja konkreettiset toiveet. Vaikka *”Isänmaan Toivon Kultainen Kirja”* paikantui 1950-luvun alkuun, se samalla sisälsi odotuksen paremmasta tulevaisuudesta. (ks. Sedergren & Kippola 2015, 21–22.) Lyhytelokuvan myönteinen sävy oli ymmärrettävissä myös SYL:n ja ylioppilaskuntien tavoitteita ja toimintaa vasten. Ne olivat sodanjälkeisenä aikana suuntautuneet konkreettisiin opiskelijoiden opiskeluedellytyksiä ja elinolosuhteita parantaviin hankkeisiin (ks. esim. Kolbe 1993; Ketonen 2001), jotka elokuva visualisoi ja joihin liittyi käsitys muutoksen mahdollisuudesta.

Elokuvan fyysiset tilojen representaatiot konkretisoivat korkeakouluopiskelijoiden opiskeluolosuhteita 1950-luvun alussa ja kiinnittivät huomiota niin asutokysymykseen kuin opiskelu- ja vapaa-ajanviettopaikkoihin. Narraatio korosti opiskelijoiden oman tilan tarvetta, mikä visuaalisesti luotiin opintoihinsa paneutuneiden ylioppilaiden avulla. Elokuvassa opiskelua ei lähestytty luentosalien tai pienryhmässä opiskelun näkökulmasta,

vaan se paikantui yksilötasolle painottaen opiskelijan työpanosta. Asuntokysymyksessä korostui 1950-luvun asuntopula ja asumisen ahtaus, mihin uudet ylioppilaskuntien ja SYL:n ajamat opiskelija-asuntolat loivat näkymän ongelman ratkaisuisista. Fyysisten vapaa-ajanviettopaikkojen representaatiot heijastivat aktiivista opiskelijaelämää, jossa tulivat näkyviin niin opiskelijoiden sosiaalisuus kuin hyvään terveyteen ja kuntoon tähdänneet liikunta-harrastukset.

Lyhytelokuvan representaatioissa sosiaalinen tila rakentui kuvauksina opiskelijoiden toverillisuudesta. Jo heti elokuvan alussa, kun päähenkilö Ritva aluksi epäonnistui asunnonetsinnässä, hän sai toverillista tukea toiselta opiskelijalta ongelman ratkaisemiseksi. Sosiaalinen tila visualisoitui myös esimerkiksi kahvila- ja liikuntakohtauksissa, joissa opiskelijoiden vertaistuki ja yhdessä tekeminen konkretisoituivat. Vaikka varsinainen opiskelu representoitiin itsenäiseksi toiminnaksi, opiskelijoiden keskinäinen yhteisöllisyys ja toverillisuus olivat vahvasti läsnä kuvallisessa narraatiossa.

Lyhytelokuvan narraatio loi kulttuurista tilaa, jonka keskeisenä sanomana oli opiskelumyönteisyys ja tulevaisuusorientoituneisuus (ks. myös koulutuksellinen tila Cunningham 2000; Vuorio-Lehti 2003; Vuorio-Lehti 2005). Elokuvan juoni oli rakennettu SYL:n 1950-luvun toiminnan ja opiskelijoiden opintososiaalisten kysymysten tarkastelun varaan, mikä jo lähtökohtaisesti toi mukanaan positiivisen näkökulman korkeakoulutukseen, kun elokuva keskittyi kysymysten ratkaisuihin ja ratkaisuvaihtoehtoihin. Elokuva sisälsi myös kohtauksen, jossa vedottiin suoraan potentiaaliin rahoittajiin. Kohtauksessa esiteltiin ensin humoristisin keinoin, miten aiemmin ylioppilaat olivat joutuneet ”kerjäämään kotimaakunnassaan avustuksia” ja miten ”jo silloin kan-

sa oli ojentanut karttuisan kätensä isänmaan toivoille”. Korkeakouluissa opiskelleiden avustaminen esitettiin 1950-luvun alun lyhytelokuvassa historiallisena jatkumona, jossa merkittäväällä sijalla oli ollut ”laajojen kansalaispiirien ymmärtämys ja tuki”. Korkeakoulutus ja opiskelijoiden rahallinen tukeminen positiotuiivat elokuvassa yhteiseksi hankkeeksi, jonka tavoitteena oli yhteiskunnallinen kehitys ja edistys. Korkeakouluissa opiskelleet asetettiin elokuvassa ”isänmaan toivoina” sen airuiksi.

Lähteet

- Lyhytelokuva: Isänmaan Toivon Kultainen Kirja
valmistumisvuosi 1953, 9.29 minuuttia, mustavalkoinen
Fennada-Filmi. Ylen Elävä arkisto: <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2006/11/06/opiskelijaelamaa-vuonna-1952>
- Autio, V.-M. 1995. Opintorahalla vai opintolainalla. Opintotuen historiaa valtion opintotukikeskuksen toimialalta 1969–1994 ja vähän ennenkin. Helsinki: Opetusministeriö.
- Cabeleira, H., Martins, C. & Lawn, M. 2011. Indisciplines of inquiry: The Scottish children's story. Documentary film and the construction of the viewer. *Paedagogica Historica* 47 (4), 473–490.
- Cook, V. A. & Hemming, P. J. 2011. Education spaces: Embodied dimensions and dynamics. *Social & Cultural Geography* 12 (1), 1–8.
- Cunningham, P. 2000. Moving images: Propaganda film and British education 1940–45. *Paedagogica Historica* 36 (1), 289–406.
- Danielsson, P., Ollila, H., Korhonen, T., Broms, U., Laatikainen, T. & Patja, K. 2012. Tupakkapolitiikka kansalaisasenteissa ja päivänpolitiikassa. Teoksessa A. Heloma, H. Ollila, P. Danielsson, P. Sandström & J. Vakkuri (toim.) Kohti savutonta Suomea. Tupakkoinnin ja tupakkapolitiikan muutokset. Helsinki: THL, 36–51.
- Dussel, I. 2013. The visual turn in the history of education: Four comments for historiographical discussion. Teoksessa Th. S. Popkewitz (toim.) Rethinking the history of education. Transnational perspectives on its questions, methods, and knowledge. New York: Palgrave Macmillan, 29–49.
- Dussel, I. & Priem, K. 2017. The visual in histories of education: a reappraisal. *Paedagogica Historica* 53 (6), 641–649.
- Fendler, L. 2017. Apertures of documentation: Reading images in educational history. *Paedagogica Historica* 53 (6), 751–762.
- Harmo, M. 1971. Kielitaistelusta korkeakoulupolitiikkaan. Suomen Ylioppilaskuntien Liitto 1921–1971. Helsinki: Suomen Ylioppilaskuntien Liitto.

- Heloma, A., Helakorpi, S., Danielsson, P., Vartiainen, E. & Puska, P. 2012. Suomen tupakkapolitiikka ja -lainsäädäntö – kehitys vuodesta 1976 nykypäivään. Teoksessa A. Heloma, H. Ollila, P. Danielsson, P. Sandström & J. Vakkuri (toim.) Kohti savutonta Suomea. Tupakoinnin ja tupakkapolitiikan muutokset. Helsinki: THL, 24–35.
- Hentilä, A., Miettinen, I., Kunttu, K., Tammelin, T., Venojärvi, M. & Korpelainen, R. 2015. Muutokset korkeakouluopiskelijoiden kunto- ja hyötyliikunnassa vuosina 2000–2012. *Liikunta ja tiede* 52 (1), 64–69.
- Howard, J. 2011. Afterword: Screening schoolhood. *Paedagogica Historica* 47 (4), 559–565.
- Ikonen, R. 2011. Korkeasti koulutetun ihmisen ihanne. Teoksessa A. Heikkinen & P. Leino-Kaukiainen (toim.) Valistus ja koulunpenkki. Kasvatus ja koulutus Suomessa 1860-luvulta 1960-luvulle. Helsinki: SKS, 217–236.
- Kaarninen, M. & Kaarninen, P. 2002. Sivistyksen portti. Ylioppilastutkinnon historia. Helsinki: Otava.
- Ketonen, K. 2001. Ylioppilaat omalla asialla. Turun yliopiston ylioppilaskunta 1945–1997. Turku: Turun yliopiston ylioppilaskunta.
- Kolbe, L. 1993. Sivistyneistön rooli. Helsingin yliopiston ylioppilaskunta 1944–1959. Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan historia. Helsinki: Otava.
- Kunttu, K., Pesonen, T. & Saari, J. 2017. Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimus 2016. Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön tutkimuksia 48. Helsinki: YTHS.
- Lempinen, P. 1997. Rakentava ylioppilaskunta. Turun Yliopiston Ylioppilaskunnan rakennustoiminta ja turkulaisen opiskelija-asumisen juuret. Turun yliopiston ylioppilaskunnan julkaisusarja. Turku: Turun yliopiston ylioppilaskunta.
- May, J. 2010. A field of desire: visions of education in selected Australian silent films. *Paedagogica Historica* 46 (5), 623–637.
- Nevala, A. & Rinne, R. 2012. Korkeakoulutuksen muodonmuutos. Teoksessa P. Kettunen & H. Simola (toim.) Tiedon ja osaamisen Suomi. Kasvatus ja koulutus Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle. Helsinki: SKS, 203–228.
- Nieminen, M. 2018. Regulated and liberated bodies of schoolgirls in a Finnish short film from the 1950s. *Paedagogica Historica* 54 (1–2), 96–113.
- Nieminen, M. & Vuorio-Lehti, M. 2003. Menneisyyden kasvatustodellisuuden lähestymistapoja ja tulkintamahdollisuuksia. Teoksessa M. Vuorio-Lehti & M. Nieminen (toim.) Kasvatushistoria nyt. Makro- ja mikrotutkimuksesta marginaalisuuden, sukupuolen ja tilan analyysiin. Turku: Suomen kasvatustieteellinen seura, 11–34.
- Sedergren, J. & Kippola, I. 2015. Dokumentin utopiat. Suomalaisen dokumentti- ja lyhytelokuvan historia 1944–1989. Helsinki: SKS.
- Sillanpää, T. 2017. Muistetun lapsuuden maantiede – Päiväkotimuistot lapsuuden maantieteen ja muistitietotutkimuksen leikkauspinnassa. *Kasvatus & Aika* 11 (3), 70–79.
- STV 1954. Suomen tilastollinen vuosikirja 1953. Helsinki: Tilastokeskus.

- Uusitalo, K. 1978. Hei, rillumarei! Suomalaisen elokuvan mimmitteollisuusvuodet 1949–1955. Helsinki: Suomen elokuvasäätiö.
- Villa, T. 2016. Sosiaalinen hyvinvointi ja terveys. Teoksessa T. Villa (toim.) Opiskelijabarometri 2014. Katsaus korkeakouluopiskelijoiden opintoihin, arkeen ja hyvinvointiin. Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otuksen julkaisu 55/2016. Helsinki: Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus, 43–56. <https://drive.google.com/file/d/0B9L1fvjudy3GTENwUnNKa0s1Zmc/view> (Luettu 14.6.2018.)
- Vuorio-Lehti, M. 2003. Juurakon Hulda ja Suomisen Olli koulutususkon mannekiineina suomalaisessa elokuvassa 1930–1940-luvuilla. Teoksessa M. Vuorio-Lehti & M. Nieminen (toim.) Kasvatushistoria nyt. Makro- ja mikro-tutkimuksesta marginaalisuuden, sukupuolen ja tilan analyysiin. Turku: Suomen kasvatustieteellinen seura, 267–291.
- Vuorio-Lehti, M. 2005. Constructing firm faith in education: Finnish films in the 1930s and 1940s. Teoksessa U. Mietzner, K. Myers & N. Peim (toim.) Visual history. Images of education. Oxford: Peter Lang, 129–145.
- Warmington, P. & Grosvenor, I. 2011. A very historical mode of understanding: Examining editorial and ethnographic relations in *The Primary* (2008). *Paedagogica Historica* 47 (4), 543–558.
- Warmington, P., Van Gorp, A. & Grosvenor, I. 2011. Education in motion: Uses of documentary film in educational research. *Paedagogica Historica* 47 (4), 457–472.
- Ylioppilaan kirja IX. 1951. Helsinki: SYL.
- Ylioppilaan kirja X. 1954. Helsinki: SYL.